

THE RENAISSANS SPIRIT AND THE EUROPEAN HORIZON IN THE WORK OF PIRIN BOYADJIEV²⁰

Assoc. Prof. Romyana Lebedova, PhD

Department of Philology and Natural Sciences,

Silistra Branch, "Angel Kanchev" University

Phone: 0887632741

E-mail: rlebedova@uni-ruse.bg

Abstract: *The text presents Pirin Boyadzhiev in his various manifestations - as a literary critic, local historian, public figure and poet. The factors influencing the formation of his public and creative views are highlighted. The directions of his scientific research in relation to comparative literature are outlined - the emphasis is on his studies of Bulgarian-Romanian and Bulgarian-French literary relations.*

Keywords: *Comparative literary studies, Bulgarian-Romanian relations, creative dialogues*

ВЪВЕДЕНИЕ

Пирин Бояджиев, от рождението на когото през 2023 г. се навършват 110 години, е личност, която в най-голяма степен възплава същността на Интелектуалеца „за себе си, въпреки себе си, против себе си, неизбежно“, както се изразява Хосе Ортега-и-Гасет в едно великолепно есе [Ortega y Gasset, J., 1993].

Сам той определяше себе си **като възрожденец по дух и призвание**, но онези, които имаха възможността да общуват с него и с творчеството му, биха подчертали и **европейския дух на неговата личност**, който се изразяваше в изключителната толерантност и способност да възприема чуждата култура с интерес, любопитство, готовност за културен диалог; в широкия диапазон на интересите и енциклопедизма на познанията; в аристократизма, който слагаше отпечатък върху осанката, мислите, начина на общуване. Безусловната щедрост на способността му да общува и споделя знание, неотклонното следване на интелектуалното призвание, демонстративната дистанцираност от битовизма; вдъхновението и трепетът, с които неизменно говореше за литературата; лекотата, с която привеждаше аргументи и даваше примери на няколко езика, превръщаха общуването с него в духовен празник, респектираха и сякаш внушаваха и у другите смирение пред знанието.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Често Пирин Бояджиев споделяше: „Страх ме е от човека на едната книга“, защото неговата ерудираност обуславяше липсата на категоричност и еднопосочност в преценките; защото толерантността му на образован човек с европейски хоризонт беше отрицание на всяка имитативност и посредственост; защото интровертната му природа налагаше изключителен финес и деликатност в общуването; защото неговото умение да слуша не само себе си провокираше и вдъхновяваше способността да мислиш в неочаквани посоки...

Предпоставки за формиране на поведенчески модел, етика и културни изследователски интереси

Понякога знаците на съдбата са кодирани в самото рождение на човека и бележат живота му с една предопределеност – Пирин Бояджиев е роден на 12 ноември 1913 г. –

²⁰ Докладът е представен на заседание на секция „Филология“ на 62-та международна научна конференция „Нови индустрии, дигитална икономика, общество – проекции на бъдещето – VI“, проведена във Филиал – Силистра на Русенски университет „А. Кънчев“, на 27 октомври 2023 с оригинално заглавие на български език: ВЪЗРОЖДЕНСКИЯТ ДУХ И ЕВРОПЕЙСКИЯТ ХОРИЗОНТ В ТВОРЧЕСТВОТО НА ПИРИН БОЯДЖИЕВ

преломна в историческата съдба на Добруджа, в Силистра. Ето какво разказва за себе си той пред Донка Недялкова (в. „Учителски глас“, бр. 1, 20.11.1991):

Роден съм в годината, когато Румъния навлезе в Добруджа и окупира Силистра. Баща ми беше гимназиален учител по литература, а майка ми – прогимназиална учителка по български език. Детството ми е свързано със скитничеството на Силистренската гимназия в Русе, Свищов и Ловеч. Майка ми с двете си деца през 1914/1915 година отива в Свищов. Така скитническата съдба на Силистренската гимназия спаси семейството ми от заточение (в Молдова)...

Съдбата на Пирин Бояджиев остава за цял живот свързана с Добруджа и с родния му град – той твърди неведнъж, че Добруджа определя неговата душевност, поражда интереса му към сложните човешки взаимоотношения, към различните литератури. Като най-същностно и характерологично за себе си приема това, че е добруджанец, а раждането си в Добруджа определя като „звезден миг“ в живота си.

Пирин Бояджиев преживява цялото вълнение около Крайовската спогодба (1940) – в спомените му за този исторически момент, записани от Румяна Лебедова и публикувани в сборника „Съхранена памет. Спомени на съвременници (Силистра, 2015), оживяват вълнуващи мигове. Той е един от представителите на местната българска интелигенция – патриотични младежи, студенти, учители, които основават младежка организация „Стефан Караджа“. От името на организацията той пише обръщение, приветствие към българските освободителни войски, отпечатано в печатница „Свободна Добруджа“ в няколкостотин бройки и връчвано на войниците от Българската армия.

Добруджа е съдба и за семейството на Пирин Бояджиев

Родоначалникът Бояджи Яни – човек предприемчив, почтен, работлив, съобразителен и пестелив [Boyadzhiev 1993], се откроява със своя прагматизъм, но и с изключителната ангажираност с обществени дела – той е родолюбец, по възрожденски щедър дарител за образование, религия и култура; уважаван гражданин, чиято честност е основание да бъде дълги години касиер на общината; баща, който осигурява доброто образование на синовете си с убеждението, че знанието е основа за добрата житейска реализация²¹. Фактът, че е погребан в черковния двор, е израз на признание към преживяната и стореното.

Бащата Лефтер Бояджиев – най-големият внук на Бояджи Яни, се откроява със своята образованост (завършва славянска филология в София, следва в Женева и Загреб), с култа към знанието, израз на който е великолепната и богата библиотека на няколко езика – български, руски, френски, наследена от Пирин Бояджиев. Лефтер Бояджиев е трайно свързан с образователното дело – в периода 1931-1933 г. е директор на Българското училище в Букурещ, от 1935 г. е директор на българското училище в Силистра; в периода 1941 - 1943 г. е директор на смесената гимназия „Св. Климент Охридски“ в Силистра, на която той предлага името. Страстта, с която ратува за театралното дело в Силистра, обществената дейност на защитник на многострадална Добруджа, заради която дейност е осъден от народния съд и сянката на този факт помрачава и съдбата на Пирин Бояджиев, го представят като родолюбец, който се посвещава на възрожденския идеал и посвещава живота си „на ползу роду“.

Името на чичото Петър Бояджиев е свързано с дейността на хор „Седянка“- създаден от него през 1908 година, а името на **Иван Филипов Бояджиев** – с това на музикалното дружество „Кобза“, в което води мандолинния състав.

²¹ Двама от тях учат в гръцки пансион в Галац, след което завършват френски колеж в Цариград, един завършва икономически колеж в Брюксел.

Онова, което е емблематично за рода Бояджиеви, е че те всички са свързани с образователното дело и културния живот на Силистра, макар активността им да е насочена в различни аспекти, и всички, както сам подчертава Пирин Бояджиев, въпреки превратностите на времето, се връщат да живеят и работят в Силистра, където посвещават цялата си интелектуална и творческа енергия на духовното развитие на родния град с възрожденски дух и отдаденост, с обич и към Добруджа и посветеност на идеята за висотата на нейния обществен и културен живот.

Житетският избор и на Пирин Бояджиев

След блестящото си представяне на зрелостен изпит пред румънската държавна комисия през 1931 г., той се записва в Букурещкия университет, спец. Романска филология. Посещава и лекции по румънска и френска литература и история. Хуманитаристиката импонира на неговия темперамент и е в съзвучие с неговия духовен хоризонт. Редом с добросъвестната научна подготовка и часовете, прекарани в задълбочени проучвания по проблеми на Българското възраждане в Румъния в Университетската библиотека и библиотеката на Румънската академия на науките, той се отделя време и за културни занимания – пее в черковния хор и взема участие в самодейната театрална трупа.

- В периода 1940-1954 години работи в българското частно училище в Букурещ, където преподава български език, история, педагогика и методика на българския език и история, тъй като в периода от 1948 до 1956 г. училището се трансформира в педагогическо. То е духовен и културен център, в който се подготвят учители за българските училища в Банат.
- Интелектуалният потенциал и добрата научна подготовка на Пирин Бояджиев са основната причина да бъде поканен отначало като лектор, а по-късно като научен сътрудник на Румънския институт за балкански проучвания от директора Виктор Папакостя, в чието лице Пирин Бояджиев има свой ментор, приятел, събеседник.

В този период той има възможност да разгърне научните си интереси в областта на компаративистиката, да работи върху проучване на българо-румънски културни връзки. В резултат на тази дейност публикува 10 научни съобщения, в сп. „Балкани“ – двадесетина рецензии, пред радио Букурещ – около 15 беседи за представителни автори от българската литература като Гео Милев, Никола Фурнаджиев; Елисавета Багряна, превежда и популяризира творчеството на Фани Попова-Мутафова, Мара Белчева, Бленика, Яна [Georgieva 2007].

През 1954 г. се завръща в Силистра. 20 години работи като учител по български език и литература и френски език в ПМГ „Свети Климент Охридски“.

Неговото призвание обаче е литературознанието – и по-точно **сравнителното литературознание**. Затова след пенсионирането си (1974) до кончината си (2005 г.) в последните три десетилетия от живота си се отдава на научноизследователска работа и публикува книгите си: „Партений Павлович“ (София, 1988), „Силистра през Възраждането“ (София, 1993), Вазов и Юго (Силистра, 1999), „Лебедова песен“ (Силистра, 1999), „Културата в Силистра през 1878-1944“ (Силистра, 2000), „Петър Бояджиев и „Седянка“ (2001), „Луи Айер – живот и смърт за България“ (Силистра, 2003), „Букурещки съвременници на Берон“ (София, 2003), Юбилеен сборник (избрани статии) (Силистра, 2004), „Българското училище в Букурещ“ (Тимишоара, 2005), „Непознати възрожденци“ (Силистра, 2005). Две от книгите му са издадени на румънски език: *Възрожденски българи от Букурещ* (1998) и *Румънски поети от български произход* (2000).

Изследователски интереси

Изследователските интереси на Пирин Бояджиев са многопосочни:

➤ Като литературовед

- той има ценни наблюдения в *областта на сравнителното литературознание и своя принос в изясняване на творческите влияния между френската,*

румънската и българската литература (Вазов и Юго, Й. Йовков и М. Садовяну, Д. Дебелянов и Пол Верлен, Франсис Жам и Ат. Далчев);

- *има безспорен принос към осветляване на общественото и културно дело на български възрожденци* – Партений Павлович, Тодор Пеев, Димитър Станчев, Райко Блъсков, Сава Доброплодни, Александър Некович, Александър Некович, Пенчо Ралчев, Елена Мутева и др.
 - благодарение на проучванията в румънските и български архиви и библиотеки има своя принос и към *литературната история* с информация и аналитични наблюдения върху автори (Панайот Черна, Любомир Димитров и др.), творби и явления (влиянието на френския символизъм върху българската лирика).
- Без да има претенциите, **че е краевед**, Пирин Бояджиев оставя в книги, статии, бележки богата и ценна информация за икономическия, обществен и културния живот в Силистра през Възраждането и годините, в които Добруджа има превратна съдба; за образователното дело в региона, за съдбата на педагогическото училище, за личностите, които утвърждават авторитета му, за чужденците /Карел Махан и Луи Айер, които посвещават време, знания, талант и сърце за развитието на музикалното дело и спортната дейност в Силистринското педагогическо училище; за читалищното дело, за дейността на хор „Седянка“, за театралното дело, за празници и събития, които поддържат идентичността.

Благодарение на него изплуват от забравата редица личности, които ако и да не са във фокуса на изследователския интерес, носят духа на времето и чрез реченото и стореното уплътняват темелите на духовния порив към самотвърждаване и достойнство в годините на Възраждането и в периода, когато поради историческите обстоятелства Силистра е в регион, който непрекъснато подлага на изпитание националната идентичност – Атанас Стоянович Кипиловски – приближен на Ю. Венелин; Панайот Хаджидобрев – изследовател на културните старини в Силистринско, възрожденският учител Димитър Енчев; забравеният поет Любен Димитров – военни, черковни певци, просветители, хора на перото, непризнати и забравени, получили чрез него признателност и подобаващо достойно място в паметта.

Личността на Пирин Бояджиев е позната на културната общественост в България и в Румъния не само като учител и учен с многостранни интереси и творчески изяви, а и като поет (*Лебедова песен*), като преводач на стихове от френски (Франсоа Вийон, Пол Верлен, Виктор Юго) и от румънски (Михай Еминеску, Лучиан Блага, Тудор Аргеши), като автор на български учебници по литература в Румъния за учениците от I до VII клас.

Неуморно сътрудничи на периодичния печат още от 1937 г. до кончината си с повече от 300 публикации. Духовната му щедрост се проявява и в дарителски жестове – дарява стотици книги на Института по балканистика, на дом-паметник „Йордан Йовков“ – Добрич, на регионална библиотека „Партений Павлович“ – Силистра.

Тези факти са само щрихи, които очертават посоките на изява, без претенцията за изчерпателен анализ на творческото му дело. Те обаче визират личност, която неотклонно следва пътя си на просветител с постоянство, всеотдайност, добросъвестност и любов към духовността.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проучванията на Пирин Бояджиев са резултат на дългогодишен труд, отдаденост на книжовното дело, научна добросъвестност, ерудиция и ум, който умее да постави явлението в културен контекст и да очертае смисловите перспективи, породени от културни взаимодействия.

Максимата на Сенека *„Доблестта може да се прояви винаги и навсякъде“* – сякаш е илюстрация на живота на Пирин Бояджиев – потомък на достолепен род; личност с възрожденски дух и европейски хоризант на мисленето; човек, който живееше с чувството за дълг и мисия; който беше далеч от суетата и суетнята на стремежа към титли, звания,

почетни длъжности, воден от желанието да сподели онова, което носи като знание и морално послание в себе си. Никакъв намек за превъзходство или претенция за признание не хвърли сянка върху личността на този неизменно вгълбен в себе си човек, който беше приел за свое верую максимата „Не забравяй, че не си единственият“. Остана в родния край, в обичаната от него Добруджа и изповяда този избор като екзистенциален жест в своята „Лебедова песен“:

Ще се завърна в родната земя, за да покълне в мене вечността ...

Времето прояви благосклонност към Пирин Бояджиев, който и в преклонна възраст беше съхранил пъргав ум и бистра памет, работеше с любопитство, отдаденост и страст. Интелектуалната му енергия и волята му да създава родиха щедър плод. С това го помним и почитаме, както и с удивителната му способност да обича, без да мрази.

REFERENCES

Jose Ortega y Gasset. (1993). The Intellectual and the Other, In: José Ortega y Gasset. Essays, item 2, Comp. Isak Passi, Sofia: University Publishing House "St. Cl. Ohridski", transl. Anna Zlatkova, pp. 184-193. (**Оригинално заглавие:** *Хосе Ортега-и-Гасет. (1993). Интелектуалецът и Другият, В: Хосе Ортега-и-Гасет. Есета, т.2, Съст. Исак Паси, София: Университетско издателство "Св.Кл.Охридски", превод. Анна Златкова, с.184-193).*

Boyadzhiev, P. (1993). Silistra during the Renaissance. Sofia, p. 99. (**Оригинално заглавие:** *Бояджиев, П. (1993). Силистра през Възраждането. София).*

Georgieva, St. (2007). How to Make up for Lost Time. Silistra, 16-18. (**Оригинално заглавие:** *Георгиева, Ст. (2007). Как се стига изгубеното време. Силистра, 16-18.)*